

פרשת קרח

ללון בעומקה של הלכה - לחתור ולהתעקש על האמת

א

"לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה' ואהרון מה הוא כי תלינו עליו" (טז, יא) ומפרש רש"י 'אתה וכל עדתך הנועדים אתך על ה', כי בשליחותו עשיתי לתת כהונה לאהרן, ולא לנו הוא המחלוקת הזה'.

כתוב כאן שמשא אומר לקרח 'לא לנו המחלוקת הזו' אנחנו לא צד כאן במחלוקת כי אנו פעלנו על פי ציווי ה', ואתם אלו שנועדים על ה' וחולקים עליו, דהיינו שמצידי של משה לא היתה שום מחלוקת כלל.

וכך עולה גם מדברי רש"י בתחילת הפרשה שכתב 'ויקח קרח - לקח עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה וכתרגומו ואיתפליג', היינו שלמד מלשון התרגום שהפירוש הוא 'לקח עצמו' לצד אחד שיצר כאן חלוקה לשני צדדים.

ובמסכת סנהדרין (ק"א), מביאה הגמרא את הפסוק 'ויקח משה וילך אל דתן ואבירם', ומסיימת שם 'אמר ריש לקיש מכאן שאין מחזיקין במחלוקת דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכדעתו', כלומר שלומדים מפרשת קרח שיש לאו מיוחד שאוסר עלינו להחזיק במחלוקת.

ואמנם העניין צריך ביאור, שלכאורה מדברים אלו נראה כי לא היתה כאן כל מחלוקת אמיתית, אלא קורח הוא זה שנחלק לצד אחר, וכמו שאמר משה 'לא לנו המחלוקת הזו', אלא שבמשנה במסכת אבות נראה לא כך, ששם אומרת המשנה 'כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים', ומבארת המשנה שמחלוקת לשם שמים זו מחלוקת בית שמאי ובית הלל, ואילו מחלוקת שאינה לש"ש זוהי מחלוקת קורח ועדתו.

ונראה אם כן כי מחלוקתו של קורח נחשבה למחלוקת, ונכון שלא היתה לשם שמים, כמש"כ רש"י שלא נחלק אלא משום שהתקנה בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, אבל ודאי לא כמו שמשמע בפרשתנו כי לא היתה כאן כל מחלוקת כלל מצידי של משה, ואם כן יש להבין מהו באמת המושג של מחלוקת שכמוהו אנו מוצאים כל כך הרבה פעמים. וכמו"כ צריך ביאור מדוע 'כח הקיום' של המחלוקת מותנית בכך שהיא תהיה לשם שמים.

ב

איתא במסכת קידושין (ל"ב) 'לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער מאי את אויבים בשער, אמר רבי חייא בר אבא, אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר "את והב בסופה" אל תקרי בסופה אלא בסופה'.

כתוב כאן שהדרך בתורה הוא כך, ששנים שיושבים והוגים בתורה אפילו אב ובנו נעשים אויבים זה לזה, ואפילו הכי אינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה לזה, וכשמסתכלים בשטחיות הדבר הוא תמוה, והלוא רק לפני רגע היו נראים שניהם כאויבים ואיך יתכן שכעת השלימו ביניהם.

אלא הפשט הוא שבמחלוקת אמיתית שני הצדדים מעולם לא היה להם שום דבר זה נגד זה, וגם בשעת הוויכוח עדיין היו אוהבים, כי למעשה לשני הצדדים גם יחד ישנה מטרה משותפת, שהיא לדעת את האמת מהי, ואין כאן וויכוח בעצם, אלא שניהם עמלים יחד לגלות את האמת, כאשר לכולם יש מטרה משותפת הרי שלבסוף כשימצאו הוכחה לאחד הצדדים, הרי מייד יסכימו ויקבלו זאת, כי מצידם כבר הגיעו למטרה. ולכן ב"ש וב"ה שכל מטרתם הייתה לדעת את האמת בתורה, הרי שמצד עצמם שניהם הודו זה לדבריו של זה, וזוהי דרכה של תורה שמתווכחים ורבים עד שמבררים את האמת, ולאף אחד אין משהו אישי נגד ה'בר פלוגתא', כי סוף כל סוף שניהם מאוחדים ופועלים יחד לגלות את האמת.

אבל מחלוקת שאינה לש"ש אין סופה להתקיים, כי מתי שכל המטרה בוויכוח היא היפך האחדות מאחר וכל חפצו של האחד הוא לגלות שהצדק עימו, ואילו השני טועה, בוויכוח כזה לעולם לא יהיה קיום לשני הצדדים, כי אין כאן מטרה משותפת 'לשם שמיים' שיאחד ויחבר ביניהם, ולכן בצורה כזאת כל צד נופל ומתבטל מאליו, בעוד שכאשר הוויכוח הוא לשם שמים, בית הלל עצמם מסוגלים לקיים את דברי בית שמאי ובית שמאי את דברי בית הלל, כי סוף כל סוף כאשר מחפשים את האמת אולי באמת היא כדבריהם, ולכן רק וויכוח כזה סופו להתקיים, כי בעצם השורש אין ביניהם כל מחלוקת, וכמו שנאמר "האמת והשלום אהבו", אבל קורח לקח 'עצמו' לצד אחד, הוא

היה חייב להיות צודק - לא היה צד שני, ולכן אין סופה להתקיים - לא יכולים להיות שני הצדדים קיימים.

על כל פנים למדנו כאן שדרכה של תורה היא בצורה של 'את והב בסופה' בתחילה לוחמים ומתווכחים ורק בסוף משלימים, אבל כשהחברותא אומר משהו לא נכון חייבים להיות כמו אויבים בשער, אי אפשר ללמוד בלי שום אכפתיות ובלי שום הרגש, אלא צריך ללחום ולהתווכח על האמת, ורק בסוף להיעשות אוהבים אבל בשעת הלימוד צריך ללחום עד שהדברים נעשים ברורים ובהירים.

ג

והנה בספר התבונה לגאון רא"ל מאלין הביא בהקדמה מכתב מהגאון רבי ירוחם זצ"ל וז"ל, **'מי כמוכם יודע צורת ישיבתנו בכלל מהי. ללון בעומקה של הלכה ולימוד בעיון רב וכבר אתם יודעים עניינים נכבדים שראיתם ושמתם עד"ז ואתם חברים אוהבים יפה כוונתם. אמנם כן שזאת היא צורת ישיבתנו הקדושה להרחיב העיון ולחדד השכל תמיד לקיים 'ושננתם לבניך - שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו' היכול להתבונן בגודל מעלת הדברים שיהיה אדם משכיל בכל דרכיו ולא לחיות חיי פשוט שזאת היא סכנת האדם כ"ל'.**

ר' ירוחם אומר כאן כי צורתה של הישיבה ומטרתה היא כדי להתחדד בלימוד וללמוד איך ללמוד בעיון רב, אך הוסיף שם שצריך גם 'ללון בעומקה של הלכה' דבר זה הוא מדברי הגמרא בעירובין (סג,ב) שאחר שנפלו ישראל במלחמת העי בא מלאך ה' ליהושע ואמר לו אתמול בטלתם תמיד של בין הערביים וכעת אתם מבטלים תורה, שאל אותו יהושע על איזה מהם באת, וענה לו המלאך שבא על ביטול תורה ואומרת הגמרא 'מיד וילן שם יהושע בעמק מלמד שלן בעומקה של הלכה'.

הגמרא לא אומרת מייד ישב ועסק בתורה, אלא 'שלן בעומקה של הלכה' זאת אומרת שיש לימוד רגיל, אבל יש גם מושג של **ללון בעומקה של הלכה**, להיות שקועים בלימוד בהבנת הסוגיא ולא לצאת עד שמבינים, ועל לימוד זה אומר רבי ירוחם כי זוהי צורתה של ישיבה, להיות

שקועים בעומקה של הלכה, כי נקודה זו היא חשובה ביותר ע"מ להגיע לחידוד השכל, כי זהו דבר שבא רק על ידי רוב הוויכוחים בין בני החבורה ולא מלימוד גרידא, ובשביל להגיע לזה אי אפשר רק ללמוד מתי שצריך וכאשר נגמרים הזמנים הרשמיים ללכת לנוח, אלא צריך ללמוד עם אכפתיות, שיהיה חשוב לנו לצאת עם הבנה ברורה בסוגיות, זה נקרא ללון בעומקה של הלכה לרדת עד לנקודה הכי עמוקה והכי דקה, וזה שייך רק כאשר לנים בעומקה של הלכה, שעמלים על פשט כמו שצריך ובסוף מרגישים שמבינים, ואז מפתחים גם אכפתיות ממה שלומדים, הדברים נהיים חשובים לנו ואם מתווכחים אתנו על דברים שחשובים אז באמת נהיים כמו 'אויבים בשער', הלימוד הופך ללימוד אם רצון בוער לדעת מה האמת.

אמנם במקביל לעבודה זו של לימוד עם אכפתיות ועם רצון לדעת את האמת, חייבים להקפיד על מה שהוזכר בתחילת הדברים, כי הוויכוח צריך להיות סביב האמת, ויש בזה דרגה מסוימת של לימוד התורה לשמה שמכוון בלימודו לדעת את האמת שבתורה ולא לשם דברים אחרים, אבל גם בזה יש בחינה מסוימת של מתוך שלא לשמה בא לשמה כמבואר בנפש החיים, שמתחילה אדם לומד ומתווכח להראות שהצדק עימו, ומתוך זה יפתח אכפתיות כזאת שיגיע בסוף ללימוד כולו לשמה.

אך אם זאת חייבים לשמור על נקודה קטנה של 'לשמה' - שיהיה משולב ברצון כל שהוא לגלות את **האמת** בתורה, ואז זה לימוד המתקיים, כי אם כל החפץ הוא רק להיות צודק, אז רק מנסים לערבב כל מיני סברות ובצורה כזאת גם ללימוד שלא לשמה לא מגיעים, כי כל המטרה היא לנצח בוויכוח, ולכן חשוב מצד אחד להתווכח ולרצות להיות צודק כדי להתחדד ולהתרגל בלימוד ישר, אך בד בבד עם הרצון לנצח בוויכוח, להתווכח ולריב רק על **האמת** ולא לריב סתם לריב מתוך תאות נצחון, ואז גם מגיעים אל האמת, וגם התורה היא תורה שמתקיימת.

ויהי רצון שנזכה ללמוד כראוי שצריך ושתהיה ביננו רק קנאת סופרים שמרבה חכמה ולא קנאה של צרות עין שמוציאה את האדם מן העולם.